

Lensmannsbladet

POLITILEDEREN

NR.5 • 2011 • ÅRGANG 114

AV INNHOLDET

- Endring s. 6
- Regionsmodellen s. 12
- Tungvekteren s. 20
- Nordisk juristmøte s. 26

NORGES POLITILEDERLAG

LEDEREN

Budsjett 2012

– Når er budsjettet til politiet høyt nok?

Forslaget til budsjett for 2012 er på 12.859 milliarder kroner til politi og påtalemyndighet.

- Det er en økning på 696 millioner i forhold til 2011.

Midlene skal blant annet gå til:

- Lønns- og prisveksten er på kr 237 millioner
- Opptak politihøgskolen, helårs virkning lønn til avgangstudentene 2011, 202 nye årsverk til sammen kr 181 millioner
- Styrking av PST med kr 46 millioner
- Oppfølging av terroråttaka kr 104 millioner kroner
- Beredskapstroppen og helikopterberedskap kr 55 millioner
- Kripas – internettrelatert kriminalitet kr 15 millioner
- IKT – prosjektet kr 80 millioner
- Barnehus i Ålesund m m

Utenom dette har Regjeringen forslag om å bevilge kr 1,5 milliarder til Nødnett.

Ved høring på budsjettet i justiskomiteen den 17.10. ble undertegnede stilt følgende spørsmål fra stortingsrepresentant, Hans Frode K. Asmyhr, Frp: *Når er budsjettet til politiet høyt nok?* Det er et betimelig spørsmål. På sparket svarte jeg at når vi får en dekning på to tjenestemenn per 1000 innbyggere kan politidekningen være tilfredsstillende, jf rapport «Politiet mot 2020».

Budsjettforslaget for 2012 er på nesten 13 milliarder kroner. Det er en økning på fire milliarder fra 2005. Norges Politilederlag vil gi justisminister Knut Storberget honnør for en bevisst satsing på politi- og lensmannsetaten, spesielt gjennom de høye opptakene til Politihøgskolen. Alt hadde vært såre vel dersom vi ikke hadde hatt den ulykkelige situasjonen med IKT-prosjektet. Det hjelper ikke politimestrene å høre at politiet er budsjettvinneren i 2012 når det ikke er penger til investeringer i materiell og utstyr. IKT-prosjektet vil i følge Politidirektoratet koste ca 250 millioner kroner i 2011 og ca 400 millioner i 2012. Det er bevilget 80 millioner kroner, det vil si at det av budsjettet for 2012 vil være nødvendig med 70 millioner mer til IKT-prosjektet enn i år. Det er 70 millioner som særorganene og politidistriktene må dekke. Vi er redde for at det blir mindre politiaktivitet, mindre forebyggende, lensmannskontor står tomme og ikke utskifting av materiell for eksempel biler. Norges Politilederlag mener derfor at IKT-investeringene bør bevilges utenom budsjettet, slik som blant annet NAV fikk ved sitt IKT-prosjekt.

Bevæpning av norsk politi

Norges politilederlag ser ingen grunn til å endre dagens regime rundt bevæpning av politiet. Ordningen med fremskutt lagring gir god nok beredskap og ivaretar politiets sivile preg i oppgaveløsningen på en god måte.

Fortsettelse neste side

REDAKTØRENS SPALTE

En beklagelig situasjon

Politi- og lensmannsetaten har vært i en nærmest kontinuerlig omstillingsprosess siden begynnelsen på 1990-tallet. I og for seg ingen overraskende eller merkelig konstatering.

Alle deler av organisasjonen har vært gjennom svære prosesser basert på utredninger og politiske beslutninger. I dag venter man på nye «ordrer» som vil komme når «Resultatreforment» er politisk behandlet – kanskje i 2013.

I mellomtiden er vi vitne til en nærmest selsom forestilling i mange politidistrikter. Nå er det Regionalisering som er «løsningen». Dette fordi sammenslåinger av spesielt lensmannsdistrikter ikke vinner fram. Vi skal ikke gå inn i en debatt om regionalisering eller ikke – bare peke på at også i slike prosesser må man følge lover og regler – ikke minst må man følge de retningslinjer som er trukket opp av Justisdepartementet og Politidirektoratet. Fra vårt ståsted er vi vitne til at man i enkelte tilfeller og politidistrikter ser ut til verken å ha oversikt over det foreliggende lovstoff eller har lest de rundskriv m.v. som er gått ut fra sentralt hold. Selv ikke forhandlingsstedet ved brudd har man registrert.

Vi synes denne situasjonen er sterkt beklagelig og mener de sentrale myndigheter nå må ta tak i saken og på en klar måte instruere de rette vedkommende. Noe av det mest alvorlige i situasjonen er bruken av ressurser i denne sammenhengen. Snart dukker vel Kosmo opp?

Når det gjelder selve spørsmålet om regionordning eller ikke, viser vi for øvrig til den instruktive artikkel av lensmann Asbjørn Sjølie, inntatt annet sted i dette nummer av bladet.

Dr. Stephen Brookes fra Manchester Business School besøkte politiledere på Politihøgskolen

Av Geir Krogh,
deltager ved LOU2 2011/12

Fredag 7. oktober 2011 fikk årets kull ved LOU2 (Ledelse og organisasjonsutvikling trinn 2) oppleve et fyrverkeri av et foredrag. Dr. Stephen Brookes holdt klassen i ånde i tre timer med temaet: «New Public Leadership Challenge».

Stephen tok utgangspunkt i utfordringene innføringen av New Public Management (NPM) gir for ledelse i offentlig sektor. På mange måter opplever offentlige ledere i dag at de må utøve ledelse i alle retninger. Hans nøkkelord for ledelse var delt lederskap, samhandling og identifisering av felles mål mellom politiet og naturlige samarbeidspartnere.

Refleksjoner over eget lederskap

Stephen pekte videre på at det ikke finnes noen perfekte ledere, alle ledere har større eller mindre feil eller svakheter (the bright and the dark side). Det er

Fra venstre: Politihøgskolerektor, Håkon Skulstad, Dr. Stephen Brookes og politioverbetjent og lektor Rune Glomseth.

derfor viktig å reflektere over egen adferd og se på seg selv i et kritisk lys. Evaluering og refleksjoner over adferd er helt avgjørende for utvikling av godt lederskap, både på individnivå og på organisasjonsnivå (i ledergruppene).

Hans råd til oss i det daglige var å tilstrebe oss på å stille de rette spørsmå-

lene til rett tid og ikke nødvendigvis komme med svaret selv.

Måler vi det rette?

Evaluering av resultater er sentralt i NPM og Stephen hadde interessert seg mye for dette. Problemet med politiets innsats er at det er svært vanskelig å

Fortsettelse fra side 3

Med jevne mellomrom blir bevæpningspolitikken for norsk politi tatt opp til debatt/vurdering. Politiets Fellesforbund har i den senere tid behandlet saken og foretatt en undersøkelse blant sine medlemmer. Etter presseoppslag å dømme sier

et ganske stort flertall av medlemmene nei til en endring av dagens ordning. Saken skal behandles på denne organisasjonens landsmøte i november måned.

Norges Politilederlag har foretatt en undersøkelse blant landsstyremedlemmene i anledning saken, og det er et sam-

stemmig styre som ikke finner behov for endringer av dagens ordning med fremskutt lagring. Vi finner ellers grunn til å understreke at det ikke er noen tegn som tyder på at dette er en sak som er tema verken Politidirektoratet, Justisdepartementet eller lovgiver.

Jonny Nauste

Dr. Stephen Brookes er tidligere politioffiser og har en doktorgrad fra 2004 i forhold som hemmer og fremmer samhandling mellom politi og lokalsamfunnet. Han arbeidet bl.a. i Home Office's Inspectorate i flere år, med ansvar for oppfølging av organisering, ledelse og resultater m.m. i et antall politidistrikter i UK.

Brookes er nå Senior Fellow in Public Policy and Management ved Manchester Business School og har forsket og gjennomført flere seminarer med fokus på ledelse og innovasjon i offentlig sektor.

Stephen Brookes har skrevet boken: «**The New Public Leadership Challenge**» sammen med Keith Grint.

Han har også samarbeidet tett med Jan Ole Vanebo ved Høgskolen i Nord-Trøndelag:
<http://www.ny-offentlig-ledelse.no>

Les mer om Brookes på:
<http://www.manchester.ac.uk/research/mbs/stephen.brookes/>

måle det reelle resultatet av virksomheten. Vi måler i stede hva politiet gjør (antall saker, kontrollerte biler, etc) og ikke hvordan eller om det faktisk virker etter hensikten. Han mente derfor at det er nødvendig med mer kvantitative evalueringer av resultatene av politiets virksomhet. Særlig viktig er det at verdier som tillit, trygghet og politiets legitimitet i samfunnet blir evaluert.

Innovasjon er nødvendig

Stephen var også opptatt av fremtidens utfordringer med antatt mindre ressurser til rådighet og større utfordringer og krav fra publikum. Hans stilte oss derfor spørsmålet om hvordan vi kan løse politioppgavene på en annerledes måte enn i dag. Dette krever en annen type lederskap. En forutsetning for nyskap-

Rolf Vik til minne

Forhenværende lensmann i Skedsmo og mangeårig formann i Norges Lensmannslag Rolf Vik døde den 4. oktober – 87 år gammel.

Rolf Vik begynte i lensmannsetaten som betjent ved Lørenskog lensmannskontor i 1940 og ble lensmann i Skedsmo i 1974. Han gikk av ved oppnådd pensjonsalder i 1992.

Vik var formann i Norges Lensmannslag i perioden 1980–1990. Han ble æresmedlem i organisasjonen i 1993. I sin formannstid var han medlem av en rekke utvalg, komiteer og arbeidsgrupper i tilknytning til etaten. Vik ble lyttet til og hadde stor innflytelse. Han la ned et stort arbeid for organisasjonen, et arbeid som ble utført ved siden av lensmannsjobben. I sitt yrke var han kjent for å ha stor arbeidskapasitet og sparte seg aldri. Han så det positive i å få til gode samarbeidsforhold både i forhold til over- og underordnede.

Rolf Vik var aktiv på mange områder i samfunnslivet. Kommunestyre- og formannskapsmedlem i Lørenskog i en årrekke, medlem av kulturutvalg og filmnemnd, formann i kommunale byggekommiteer og ikke minst formann i Lørenskog Folkeakademi i hele 27 år. Han var også styremedlem i Den Norske Banks

avdeling på Strømmen i mange år. Og sist men ikke minst var chartermedlem og tidligere president i Lions Club Lørenskog. Der utførte han en fremragende innsats for vanskeligstilte, særlig må fremheves de månedlige arrangementene for pensjonærene ved Finstad Bolig- og Servicesenter.

Våre tanker går til ektefelle Irene og sønn Øystein med familie.

Jonny Nauste
Jens Bruun

ning og innovasjon i offentlig sektor var etter Stephens mening delegert lederskap og «bottum up» prosesser.

Som avslutning anbefalte han oss boken: Good to great, av Jim Collins (<http://www.bokkilden.no/SamboWeb/produkt.do?produktId=132968&rom=MP>)

Gode tilbakemeldinger

Deltagerne på LOU2 gav i tilbakemeldingene til Brookes klart uttrykk for at

hans kunnskaper, vinklinger og ikke minst gode råd var svært nyttig i hverdagen.

Spesielt nyttig var hans fokus på «outcome» av politiets virksomhet og ikke bare det som kan telles. Samarbeid og «shared leadership» ble også nevnt som nyttige perspektiver og ikke minst «how to deal with policing in a different way»?

Endring

Av politioverbetjent Camilla Grisæth,
Vestfold politidistrikt

«Livet er ingen rett og enkel vei som vi kan ferdes på fritt og uhindret, men en labyrint av passasjer der vi må finne veien, fortapt og forvirret, og rett som det er havner vi i en blindgate.

Men hvis vi har tro, vil en dør alltid åpne seg for oss, kanskje ikke den som vi selv noen gang har tenkt på, men en som til slutt viser seg å være bra for oss.»

Artikkelforfatteren gjennomførte i tiden 2010/ 2011 studiet Ledelse og organisasjonsutvikling II ved Politihøgskolen. En sentral del av studiet var prosjektoppgaven; Hvordan motivere mellomledere for endring. Denne ble skrevet i samarbeid med lensmann Terje Krogstad, Hedmark politidistrikt, lensmann Bjørn Slåtveen og politiførstebetjent Heidi Myhre Teigen, begge Vestoppland politidistrikt samt politistasjonssjef Bjørn Bergundhaugen, Gudbrandsdal politidistrikt.

Med bakgrunn i nevnte prosjektoppgave vil følgende artikkel beskrive motivering for endring, endringsprosesser, motstand mot endring samt de psykologiske fasene for endring.

Motivering for endring

Motivering for endring handler om hvordan organisasjonen kan stimulere den

enkelte medarbeider til å ønske de forandringer som er organisasjonens mål. I dette arbeidet er det viktig å vite hvilken endring organisasjonen står ovenfor før en vurderer hvilke tiltak som er nødven-

dige. Det er viktig at vi ikke endrer kun for endringen skyld.

Det er vanlig å skille mellom indre og ytre motivasjon hos den enkelte. Indre motivasjon kan være å utføre en bestemt handling uten noen form for belønning fordi selve oppgaveløsningen er belønning nok i seg selv. For eksempel kan opplevelsen av ansvar, selvstendighet og meningsfullhet gi høy indre motivasjon. Ytre motivasjon kan være å utføre en bestemt handling for å oppnå en fordel eller belønning utenfor selve handlingen. Økt lønn, forfremmelse og ros er eksempler på slike faktorer.

Det er viktig å forstå at den enkelte gjør sine egne vurderinger om hva som motiverer for handling. Spørsmålet om hva som skaper motivasjon, er derfor vanskelig å

NORGES POLITILEDERLAG

Lensmannsbladet / POLITILEDEREN

Ansv. redaktør: Generalsekretær Svein Stuberg – svein.stuberg@politilederen.no
Forbundsleder: Jonny Nauste – jonny.nauste@politilederen.no. Mobil 977 35 460
Utgiver: Norges Politilederlag, Brugt. 19, Oslo. Postboks 9096 Grønland, 0133 Oslo
Telefon: 23 16 31 50 • Telefax: 23 16 31 55
E-post: post@politilederen.no • Hjemmeside: www.politilederen.no
Prod. og annonseansvarlig: Ekås Grafisk. Tlf. 67 07 99 42 • ekaas.grafisk@nokab.no
Forsidefoto: Lene Bovim.

svare på fordi vi som mennesker er unike med egne behov og ønsker. Det kan derfor være stor forskjell på hva som motiverer den enkelte. Et menneske er på forskjellige stadier i løpet av livet, og den enkeltes behov, krav og forventninger vil variere ut fra livssituasjonen den enkelte er i. Alle typer behov påvirker atferden vår i ulik grad. Noen behov er også skjulte. Når medarbeiderne i en organisasjon skal motiveres til innsats, er det viktig at ledelsen tar hensyn til individuelle behov.

Målförpliktelse og subjektiv mestringsevne hos den enkelte er viktige betingelser for å lykkes. Det er nødvendig at den enkelte har interesse og engasjement for organisasjonens mål, samtidig som vedkommende selv har tro på at en vil lykkes med de spesifikke arbeidsoppgavene.

Endringsprosesser

En grov inndeling av endringsprosesser er Kurt Lewin's tre faser: opptining, endring og nedfrysing.

I *opptiningsfasen* må det skapes motivasjon for endringen. Det må skapes en forståelse for at dagens situasjon er problematisk, og at det vil gå ytterligere ille om det ikke gjennomføres forandringer som foreslått.

I denne fasen er det også viktig å kunne peke på trygghetsskapende faktorer. Det må ikke skapes unødvendig frykt og uro. Å ha evne til å knytte sammen det nye med det bestående er avgjørende for all vellykket forandring. I en rasjonell tenkning vil opptiningsfasen inneholde kartlegging, diagnose, analyse, målsetting og problemløsning

I neste fase, *endringsfasen* skal tiltakene i endringsprosessen iverksettes og gjennomføres. Det skapes nye holdninger og ny atferd, for eksempel gjennom opplæringstiltak, kommunikasjonstrening, nye oppgaver, ny arbeidsdeling, nye prosedyrer og systemer. I denne fasen er det viktig å feire små og store suksesser, som bekrefter og forsterker oppfatningen av at det var nødvendig med endringen.

Opplæring, psykologisk støtte og deltagelse er faktorer som øker sannsynligheten for at den enkelte vil forstå og finne seg til rette med forandringene

I *nedfrysingsfasen* konsolideres endringene, og det vurderes korrigerende tiltak av forhold som ikke samsvarer med visjonen. Det bør gjennomføres evalueringer for å avklare om det er samsvar mellom nye holdninger og faktisk adferd.

Motstand mot endring

Motstand mot endring er en rasjonell reaksjon fra enkeltindivider og grupper. Det første som brytes ved en organisasjonsendring, er den psykologiske kontrakten mellom organisasjonen og individet. En psykologisk kontrakt innebærer at det til enhver tid finnes et sett av uskrevne forventninger mellom den enkelte og lederne i organisasjonen. Det å bryte forventninger kan føre til at enkelte føler seg lurte. «Det var ikke dette jeg ble forespeilet da jeg tok jobben».

Ansatte som mister makt vil ofte motsette seg endring, fordi endringen innebærer reorganisering av et stabilt mønster av makt og innflytelse. Dette betyr at

noen kan yte motstand fordi de ser at muligheten for innflytelse minker.

Endring kan også bety at enkelte vil bli pålagt krav om ny kunnskap og kompetanse. Allerede opparbeidet kompetanse kan få mindre verdi hvis jobben endres. Jo mer spesifikk kompetansen er, desto større kan motstanden mot endring bli. Over tid vil ofte den enkelte ha opparbeidet seg en følelse av at det vedkommende gjør, er viktig for organisasjonen.

Alle organisasjons- endringer vil kreve ekstra ressurser og det vil komme reaksjoner på at endringsprosessene er for arbeids- og ressurskrevende.

Ledere som ønsker å endre sosiale systemer via omstrukturering, vil møte motstand mot endring. Dette skyldes også at organisasjonen påvirkes av institusjonelle krefter. Misforståelser om endringens mål og virkemidler kan skape problemer, på samme måte som mangel på tillit til ledelsens hensikter. Mange mener at mennesker generelt synes å ha naturlig og sunn skepsis mot endringer. Problemet for den enkelte er at endringer i mange tilfeller bryter med kunnskaper om hva som tidligere «virket».

Samtidig kan motstand mot endring være sunt. Motstand kan være med på å skape ny energi som kan nyttes positivt til større engasjement, ny energi, nye forslag og spennende diskusjoner og refleksjoner.

Psykologiske faser for endring

Ansaret for endring ligger hos enkeltindividet. Det er viktig at både toppledelse og mellomledere har kunnskap om de psykologiske fasene hver enkelt må gjennom. ➤

TYSSE SKAPHENGERE

Skaphengene leveres standard med:

- Takgrind
- Kraftig derås
- Nesahjul
- Solidt lister i aluminium
- Stålskinner med surrefester i bunn
- Hengslås FG klasse 2
- Pakning på bakdører

Eksempel på ekstrautstyr:

- Økt høyde
- Alu bakrom
- Skillevegger
- Støtteben
- Skrå front
- Sedelene
- Hyllet
- Luftventil i vegg

Finn din nærmeste forhandler
og mer informasjon på www.tysse.no

- tilhenger av norsk kvalitet

Ansatte må endre sin atferd dersom det skal skje praktiske endringer i organisasjonen. Endring i atferd «sitter i hodet» og vises ved valg av endrede handlinger.

Mennesker utvikler reaksjoner som må bearbeides gjennom ulike faser. Dette er spesielt viktig i såkalt betydningsfulle situasjoner, som man er nødt til å forholde seg aktivt til. Endringer på arbeidsplassen vil ofte ha dimensjoner som plasserer dem i denne kategorien.

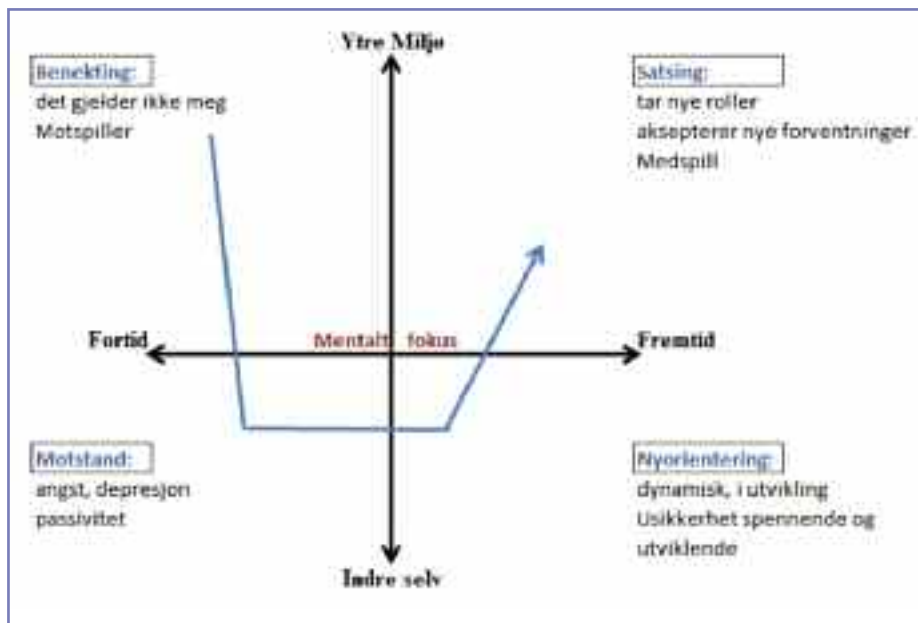
Benektingsfasen kjennetegnes av tilstanden «Bend over here it comes again». Dette som skjer gjelder ikke meg. Man blir en motspiller. Mentalt fokus er på ytre omgivelser og på fortiden. I denne fasen er det viktig for ledere å være tydelig på behovet for endring, gjerne støttet av opplæring, samtaler og belønning av ønskede reaksjoner. Det er viktig er å vise at situasjonen er endret og at det ikke blir som før.

I neste fase, **motstandsfasen**, er oppmerksomheten flyttet seg fra ytre omgivelser og innover mot egne reaksjoner, interesser, følelser og identitet.

Ettersom man kjenner at endringen er uunngåelig vil den gripe inn i psykologiske kjerneforhold, man vil reagere med negative følelser og passivitet. Fasen vil i sin mest dramatiske form føre til angst, frykt og depresjon. Fasen oppleves som en stor trussel mot en selv.

I de to siste fasene, **nyorientering** og **satsing**, finner man løsningen både for organisasjonen og for seg selv. Oppmerksomheten rettes igjen utover og omgivelsene sonderes for nye muligheter og fremtidig gevinst. Man blir villig til å prøve ut nye roller og er interessert i å utvikle nye relasjoner og kompetanse.

Som leder er det viktig å være bevisst på at samtlige som er involvert i endringsprosesser må gjennomgå alle fasene i tur og orden. Det gjelder også deg som leder. Prosessen kan gå i ulikt tempo for den enkelte og man kan stoppe opp i noen av fasene. Dette stiller store krav til lederens motivasjon og kompetanse når det gjelder å forholde seg til mennesker. Mange ledere opplever slike oppgaver som spesielt krevende og noen egner seg bedre til dette enn andre. Lederens evne til innlevelse, kommunikasjonsferdigheter og psykologiske kunnskaper vil stå sentralt.

Kilder:

Jacobsen, D.I og Thorsvik, J. (2007). *Hvordan organisasjoner fungerer*, Fagbokforlaget.

Haukedal, W. (2006). *Arbeids og lederpsykologi*, Cappelen.

Busch, T, Johnsen, E, Valstad, S.J og Vanebo, J.O. (2007). *Endringsledelse i et strategisk perspektiv*, Universitetsforlaget.

Bolman, L og Deal, T.E. (2009). *Nytt perspektiv på organisasjon og ledelse*, Gylendendal.

Kaufmann, G og Kaufmann, A. (2003). *Psykologi i organisasjon og ledelse*, Fagbokforlaget.

Cronin, A.J og Johnson, S. (1998). *Hvem tok osten min?*

Kurs for bypoliti og lensmenn

Vi gjengir fra Agderposten for 7. sept.:

Politi- og lensmenn i Arendal politidistrikt er i disse dager samlet til et tre dagers kurs på Brekkekjær pensjonat. Kurset begynte tirsdag med skyting, og resultatene som ble oppnådd var meget bra, forteller politimester Nils Onsrud til Agderposten.

I går var det instruksjon i førstehjelp, og senere på dagen gjennomgåelse både av radioprosedyre og flylednings-

tjenesten på teoretisk basis. Videre hadde man et morsomt, interessant og lærerikt o-løp med innlagte øvelser.

I dag blir det en realistisk øvelse i flyledningstjeneste etter opplegg av flylederen for Østlandet.

Forutsetningen for denne øvelsen er at det har falt ned et «fly et eller annet sted». Meldingen går til ledelsen, og det blir så karenes oppgave å finne det. Hele ettersøkningen vil foregå i samband med flyledelsen på Kjevik og Fornebu flyplasser, som vil koordinere styrkene, slutter politimester Onsrud.

Regionsmodellen

- en organisasjonsmessig plattform å bygge fremtidens polititjeneste på?

Av lensmann Asbjørn Sjølie,
Vest-Lofoten lensmannsdistrikt

I dette innlegget ønsker jeg å rette søkelyset mot politidistriktenes interne organisering. Jeg stiller spørsmål om organisasjonsmodellene imøtekommer tankene om organisering slik Justisdepartementet opprinnelig hadde forutsatt, og om modellene ivaretar intensjonene ved Politireform 2000 og den nå varslede Resultatreformen.

Bakgrunn

Bakgrunnen for at departementet åpnet for etablering av driftsenheter var at flere politidistrikt gjennom Politireform 2000 fikk et stort kontrollspenn med mange enheter. Det hadde også vist seg å være politisk krevende å slå sammen enheter.

I Ot prp nr 43 (2003–2004) jf Budsjettinnst S nr 4 (2003–2004) åpnes det for å organisere flere tjenesteenheter som én driftsenhet. Det ble vist til at det er stor forskjell på hvor mange ansatte det er på de enkelte lensmannskontorene, og at noen bare har lensmannen som eneste polititjenestemann. Justiskomiteens anbefaling var at administrative funksjoner kunne samles hos en lensmann der dette var faglig hensiktsmessig for å opprettholde et desentralisert apparat overfor publikum, samtidig som den interne organiseringen ble effektivisert. Det ble forutsatt at det ikke skulle gjøres endringer i forhold til lensmennenes sivilrettslige og straffeprosessuelle funksjoner, og at ingen enheter skulle legges

Lensmann Asbjørn Sjølie. Foto: Lofotposten.

ned. Det ble gitt åpning for lokale prosesser, med den forutsetning at eventuelle forslag om etablering av driftsenheter skulle godkjennes av departementet, senere delegert til POD

Utgangspunktet fra departementets side var at man slik kunne gjøre den administrative driften mer effektiv. For øvrig skulle lensmannsdistriktene bestå med sin lokale ledelse. Den enkelte lensmann skulle fortsatt ha den faglige ledelsen ved lensmannskontoret, mens administrative oppgaver kunne ivaretas av den lensmannen som fungerte som driftsenhetsleder. Den lokale lensmann skulle altså avlastes fra sine administrative oppgaver slik at de i større grad kunne konsentrere seg om den primære tjenesten i distriktet (politigjøremål og sivile oppgaver).

I føringer fra departementet ble gode prosesser lokalt fremhevet som viktige.

Det ble forutsatt at etablering av driftsenheter skulle skje i nært samarbeid med både tjenestemannsorganisasjoner og kommuner.

Dagens situasjon

Politi-Norge befinner seg nå tidsmessig mellom 2 store reformer. Politireform 2000 og den nå varslede Resultatreformen. Hovedmålet med Politireform 2000 var effektiv kriminalitetsbekjempelse gjennom en mer tjenesteytende og publikumsorientert organisering, samt mer kostnadseffektivitet. Resultatreformen har som formål å effektivisere og gi en mer målrettet utnyttelse av etatens ressurser.

I denne perioden har flere politidistrikt gjennomført lokale organisasjonsprosesser. Enkelte drifter fortsatt etter en såkalt samarbeidsmodell, mens andre har samordnet tjenesteenheter i såkalte regioner.

Atter andre avventer tilbakemeldinger fra departementet på forslag om sammenslåing av tjenesteenheter. Endelig finner vi også noen distrikt som har gjennomført sammenslåing av enheter, enten permanent eller som prøveordninger.

Slik jeg ser det har føringene fra departementet og POD og vært vage, og må ta mye av ansvaret for at politidistriktene har til dels ulike modeller. Flere av politidistriktene har utvilsomt funnet gode og funksjonelle organisasjonsmodeller, mens andre ikke har hatt samme suksess, og bruker fortsatt ressurser på omstillingsarbeidet. Om det er ønskelig at PolitiNorge organiseres så pass ulikt, er en egen diskusjon som jeg ikke vil videreføre her, men som POD oppfordres til å vurdere, særlig i lys av utviklingen mot Resultatreformen.

Uoversiktlige og kompliserte strukturer

Politi- og lensmannsetaten er en utpreget operativ organisasjon som krever en ryddig og oversiktlig struktur. Min bekymring er at etablering av driftsenheter i noen politidistrikt har medført uoversiktlige og kompliserte strukturer. Her har fagansvar, resultatansvar og personalansvar skiftet eiere, slik at den daglige ledelsen ikke lenger er like tydelig.

I enkelte politidistrikt er det i regionene for eksempel tilsatt koordinatore for sivile gjøremål og koordinatore for straffesaksbehandling med rapporteringsplikt til driftsenhetslederen. I tillegg er lensmennene fortsatt tjenesteenhetsledere innenfor de opprinnelige lensmannsdistriktene.

Driftsenhetsleder benevnes nå regionleder i mange distrikt, noe som henseiler mot en ledelse som i enhver henseende er overordnet lensmannen. I føringene fra departementet og POD poengteres det at lensmennene fortsatt skal ha det faglige ansvaret, og det har etter min oppfatning aldri vært departementets mening at driftsenhetslederen skulle lede for eksempel polititjenesten på andre tjenesteenheter enn sin egen.

De strukturelle endringer som nå har fått utviklet seg mellom tjenesteenhetslederen og politimesteren vil jeg betegne

som et nytt organisatorisk nivå. Dette er en organisasjonsform som ikke tar hensyn til at lensmennene fortsatt har det faglige ansvaret. Slik jeg ser det er en slik organiseringen i strid med Politiloven § 16, som forutsetter at lensmannen skal lede tjenesten under politimesteren.

Et av hovedprinsippene i Politireform 2000 er at den som har ansvaret for oppgavene også er den som har ansvaret for ressurs og personell. Når ansvarsområdene innenfor den daglige driften av tjenesten spres på ulike hender, hvor det er en «linje» for personalansvar og resultatansvar, og en annen «linje» for fagansvar, medfører dette ikke bare uklarhet, men strider også mot hovedprinsippene om ansvarsforhold i Politireform 2000.

Slike organisasjonsformer gir heller ikke en mer målrettet og effektiv utnyttelse av etatens ressurser slik Resultatreformen legger opp til. Eksempelvis vil koordinatorkomplekser bidra til etablering av et ekstra nivå for kommunikasjon oppad og nedad i linjen. Slike funksjoner flytter dessuten ressurser fra publikumsrettet tjeneste til administrative funksjoner.

For å lykkes med organisasjonsendringer, er gode prosesser med involvering en forutsetning. Samfunnsutviklingen tilsier endring polititjenesten. Når slike endringer skal gjøres, fortjener både de ansatte og befolkningen at vi fører ryddige prosesser som alle forstår rekkevidden av, og at dette skjer i full offentlighet. Foruten at ansatte må medvirke på en reell måte, må også kommunale myndigheter få relevant informasjon og mulighet til medvirkning når beslutninger skal tas.

Enkelte politidistrikt har etter mitt syn, vært vel ivrige etter å innføre nye organisasjonsformer. Faren er da til stede for å overse nytten i det som ligger i god involvering. Det som opprinnelig kanskje var tenkt som en «snarvei», kan ved mangelfull involvering heller bli en «omvei» med det resultat at målet ikke blir nådd.

Oppsummering

Utgangspunktet for etablering av driftsenheter var altså at man skulle gjøre den

administrative driften i politidistriktet mer effektiv slik at lensmenn ved tjenesteenheter i større grad skulle kunne konsentrere seg om primær oppgavene. Jeg vil hevde at etablering av driftsenheter i noen tilfeller har bidratt til uklare strukturer og mer administrasjon gjennom et nytt organisatorisk og tredje nivå. Dette er det motsatte av effektivisering.

For å komme videre med intensjonene om å effektivisere og få en målrettet utnyttelse av etatens ressurser, må det sikres at den direkte linjen mellom tjenesteenhetsleder og politimester forblir direkte. Når (samfunnsutvikling og) kriminalitetsutvikling viser at tjenesteenhetsstrukturen begrenser effektiv utnyttelse av politiresursene, må det innledes ryddige prosesser hvor man er tydelig på at målsettingen er en endring av tjenestetilbudet på en enhet fordi det vil gi en bedre tjeneste totalt sett. I forkant av slike prosesser, og med de forutsetningene som nevnt, kan en samling av tjenesteenheter i én driftsenhet være en modell for å oppnå effektivisering.

Når enhetene derimot er av en slik størrelse at det kreves lokal ledelse, eller at geografi tilsier det samme, vil det være feil å tilføre administrative ressurser for kun å samordne enheten inn i en regional driftsenhet. Vi risikerer da at omorganiseringen blir gjort for organisasjonens skyld, og ikke ut fra de faglige utfordringer. Disse tjenesteenhetene har en ledelse i sin lensmann og det er da unødvendig med et ekstra mellomnivå. Prinsippet i Politireform 2000 om at den som har ansvaret for oppgavene også er den som har ansvaret for ressurs og personell, tilsier også en slik konklusjon.

Regionsmodellen kan slik jeg ser det, være et skritt på veien for å justere grenser mellom lensmannskontorer, for på den måten å oppnå robuste og smidige polititjenester i et område der dette vil være naturlig på grunn av nye utfordringer knyttet til kriminalitetsutvikling. Regionsmodellen kan imidlertid ikke være en organisasjonsmessig plattform for alle tjenesteenheter uavhengig av funksjonsevne, størrelse og geografisk beliggenhet. ■

Det globale gjeldsproblemet – sosiale og helsemessige konsekvenser

Richard Ahlström fra universitetet i Østersund holdt et foredrag på den Nordiske Insolvenskonferansen i Bergen 1. september 2011. Han tok for seg helsemessige problemer og mente å kunne påvise en sammenheng mellom fysiske og psykiske lidelser og gjeldsproblemer.

Richard Ahlström har forsket på gjeldsproblemer som fremkaller sykdom. Han pekte på at det ikke er noen nyhet at gjeldsproblemer fører til psykiske problemer. Han viste til undersøkelser fra London for over 100 år siden av de som tok livet sitt ved å hoppe i Themsen. De som hadde gjeldsproblemer var de eneste som ikke angret seg etter at de hoppet!

Faktaboks:

Richard Ahlström er forsker og docent ved avd. for psykologi, Institution för samhällsvetenskap ved Mittuniversitet i Østersund og har i en årrekke forsket på livskvalitetsspørsmål i forhold til økonomiske gjeldsproblemer.

Les mer på:

<http://www.miun.se/sv/universitetet/Organisation/Institusjoner/shv/Om-SHV/Amnesavdelningar/Psykologi/Om-avdelningen/Medarbetare/Richard-Ahlstrom/>

Artikkelforfatter Richard Ahlström.

Han hevdet at finanskriser fører til selvmord. En tverrsnittsstudie av de som har gjeldsproblemer i 1998 sammenlignet med i dag viser at forekomstene av sykdom har økt, særlig i forhold til psykiske problemer. Det er åpenbart negativt for samfunnet og Ahlström hadde bl.a. gjort

en beregning som viste at det svenske samfunnet taper 30–50 mill årlig på gjeldsslavene.

Ahlström kunne videre opplyse at minst 15 % av EU's befolkning er overbelånt. Norge har en egen lov om gjeldsordning,

Några fakta (EU)

- Minst 15 % av EU:s befolkning är överskuld satt (7%-35%)
- Skuldsanering är INTE en rättighet i många medlemsländer
- Skuldsanering skiljer sig avsevärt mellan olika medlemsländer och andra länder utanför EU, t ex USA, Kanada and Japan). Inom EU, varierar skuldsaneringstiden från ett år (UK), tre år (Finland, Belgien), Nederländerna 4 år till tolv år (Frankrike).

Hur ser det ut i Sverige?

- 400.000-600.000 överskuldssatta individer plus familjemedlemmar (Kronofogden, 2008)
- Inkasso och olika former av utmätning är vanligt
- Vräkning och tvångsförsäljning av bostad relativt vanligt i jämförelse med många andra länder (OECD)
- Överskuldssättning innebär ekonomisk misär
- Skuldsanering är svårt att erhålla (endast ca 0.5 % per år)
- Antalet frivilliga lösningar behöver ökas
- Alltför få söker skuldsanering
- Många överskuldssattas hälsa är påtagligt försämrad i jämförelse med normalbefolkningen

<u>Hälsoproblem</u>	<u>Målgruppen</u>	<u>Normvärden</u>
Hjärtsjukdom	11% (20,6%)	0,8%
Hypertoni	15% (22,6%)	1,3%
Diabetes	3% (9,4%)	1,2%
Mage,lever,gall	43% (21,2%)	3,2%
Cancer	4% (4%)	1,5%
Reumatism	9% (9,4%)	1,3%
Gikt	2% (2,8%)	0,5%
Huvudvärk	42% (20,5%)	2%
Rygg/nacke	61% (43,5%)	u.s.
Allergier	26% (31,3%)	8%
Psykisk ohälsa	28% (19,3%)	17%

men gjeldsanering er ikke en rettighet i mange av EU's medlemsland. I de land som har en egen ordning for dette varierer nedskrivningstiden fra 1 år i England til 12 år i Frankrike (5 år i Norge og Sverige). Mellom 400 000 – 600 000 huster i Sverige er gjeldsslaver, med dertil hørende familiemedlemmer. Mange av gjeldsslavens helse er påtagelig verre sammenlignet med normalbefolkningen.

Ahlström refererte til en ny studie i samarbeid med FHI hor funn fra 1998 er sammenlignet med funn fra 2011. Spørsmålet forskerne stilte seg var hvilke gjeldsproblemer som fremkaller sykdom. Dette var en tverrsnittsstudie av de som har gjeldsproblemer basert på selvrappor- teringer om:

- Forekomster av sykdom
- Håpløshet, livsstil
- Lånesituasjonen, tannhelse
- Fått hjelp eller ikke

Undersøkelsen viste at ca 16 % av gjelds- slavene rapporterte at de ønsket å ta selvmord. Overraskende nok ble det ikke avdekket stor alkoholmissbruk, men derimot ca 30 % som klaget over sult. 13,5 % sultet flere ganger i uken.

Ahlström avsluttet med at det handler om opprettholdelse av betalingsmoralen hos borgerne. Tiltak som kan styrke dette vil lønne seg både samfunnsøkonomisk og helsemessig.

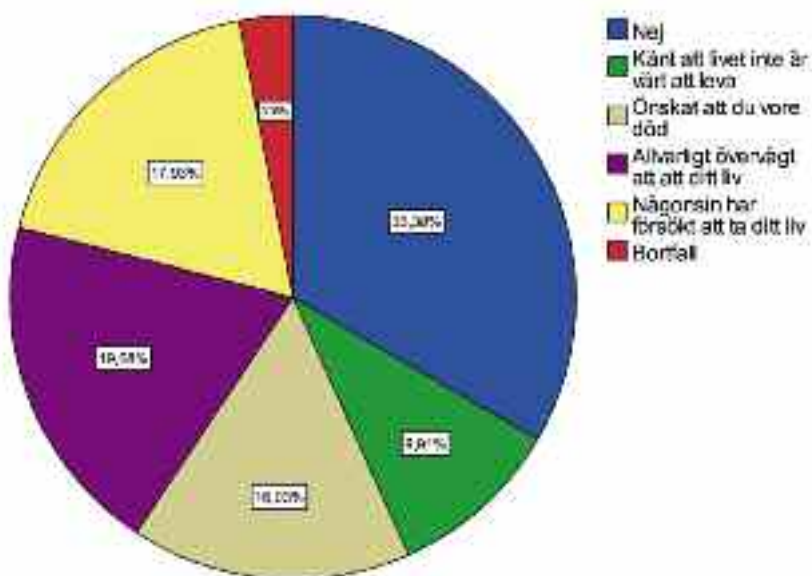
Alkoholkonsumtion

- Någon gång/år 20,3%
- Någon gång/månad 24,2%
- Någon gång/vecka 17,3%
- Flera ggr/vecka 8,2%
- Varje dag 1,1%
- Dricker ej alkohol 23,3%

Hunger

Drygt 30% klagar över återkommande hunger. Av dessa uppger 13,5% att de hungrar flera ggr/veckan eller varje dag (!)

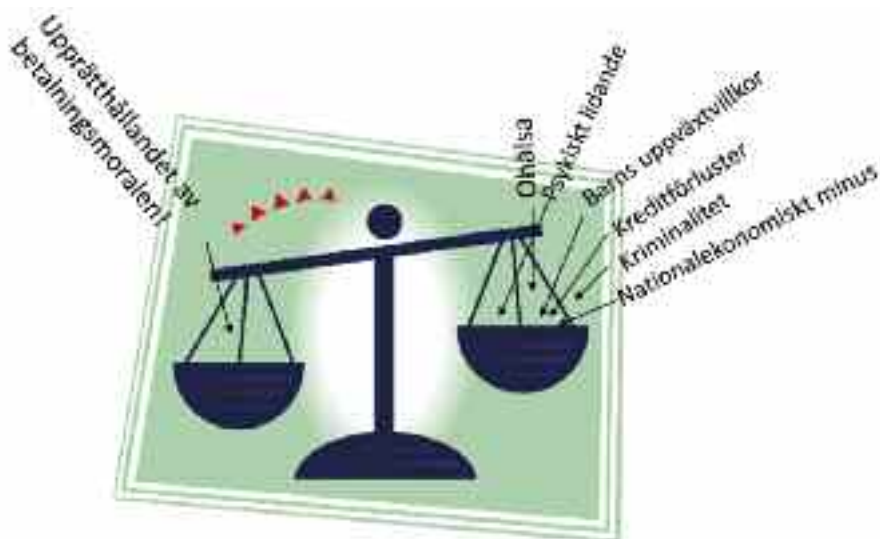
Kategorier sorterade enligt den mest intensiva frågan

Figuren är baserad på 686 överskuldssatta personer

Vad vi inte vet

- Situationen för speciella riskgrupper, t ex barn och ensamstående
- Hur förändras hälsa och livskvalitet under skuldsättningsprocessen?
- Stort behov av hälsoekonomiska analyser
- Hjälper skuldsanering i dess nuvarande form?
- Blir man återställd?
- Behöver överskuldssatta speciella former av rehabilitering?

	Normalbefolkningen	Psykvårdspersonal ¹	Överskuldssatta (n=686)
Självordstankar	20,3 %	42,8 %	35,7 %
Självordsförsök	3,6 %	4,8 %	17,9 %

¹Källa: Ramberg & Wasserman, 2000)

Källa: Ramberg & Wasserman, 2000

Tungvekteren

Tekst og foto: Lene Bovim

Som leder for Seksjon for organisert kriminalitet ved Oslo politidistrikt har han en av de tyngste politilederjobbene i landet. Det kommer kanskje godt med at politiinspektør Einar Aas har en fortid som styrkeløfter.

Han er sønn av en lektor og er glad i litteratur. Tror selv at han har lest litt mer enn gjennomsnittet. Han skulle ønsket at han hadde hatt tid til å lese mer skjønnlitteratur. – Det er tidstrollet som tar meg, sier han beklagende. – Mange av livets harde realiteter er beskrevet og gjenkjennbart, sier Einar Aas, som mer enn gjerne lærer av andres erfaringer.

Han får en stor dose med bokstaver via papiravisene. Som leder for Seksjon for organisert kriminalitet har han selvfølgelig lap-top. Men han betegner seg selv som steinaldermann. Fem papiraviser ligger på pulten hans hver morgen. De koser han seg med.

Mann med kontraster

Det er mange som overraskes når Einar Aas fra tid til annen tar ordet i sosialt lag og proklamerer dikt. En litt uvanlig kombinasjon, har flere bemerket – styrkeløfter og diktelsker. Einar Aas ser ingen motsetning i de to interessene. Mange ulike egenskaper og interessefelt hos et menneske danner til sammen en naturlig helhet.

Diktene han henter frem er gjerne skrevet på nynorsk. – Nynorsk er spesielt klangfullt, og passer derfor godt i dikt, synes han.

Når vi først er inne på kontraster: Einar Aas lærte seg å spille fiolin da han var 6 år. Han bodde i Haugesund mye av opp-

Einar Aas har ledet org.krimseksjonen ved Oslo politidistrikt siden våren 2009. Seksjonen hans er hardt presset, Aas har måttet avgi 20 personer til 22. juli-enheten.

veksten (han flyttet tre ganger som gutt), og var med i Haugesund Byorkester. 18 år gammel prøvespilte han for Musikkonservatoriet i Stavanger. Han kom ikke inn. Og sluttet å spille fiolin etter det.

– Jeg har vært bortpå strengene noen ganger siden, men fingrene mine har liksom forandret seg litt. Jeg føler meg hjelpeløs med fiolinen mellom hendene, og angret i dag på at jeg ikke har holdt spillingen i hevd, vedgår han.

Ett av Einar Aas' synligste varemerker er kinnskjegget. Det har fulgt ham gjennom mange år nå. Ikke fordi det er moderne, han hevder han ikke er spesielt motebevisst. Han liker det. Kinnskjegget er blitt en del av ham. Farens hans har også...

– Dette er min stil. Jeg står støtt i den. Man trenger ikke nødvendigvis å følge

alle bølger og trender. Tvert imot, jeg liker heller å være litt utrendy.

Mentalhygiene pleies hjemme i hagen i Bærum med grovarbeid som effektivt verktøy. Han liker godt å hugge både trær og stein. Kan han lage en liten mur, er han i vater. – Tankene blir klarere når jeg bruker kroppen, forklarer han.

Gikk ned for telling

Einar Aas kom fra jobben som krimsjef i Asker & Bærum politidistrikt da han overtok jobben etter Iver Stensrud som org.krimsjef i Oslo. Men hans første arbeidsdag, den 1. februar 2009, opplevde han fra sykesengen. Kort tid før han tiltrådte, ble han alvorlig syk etter en bakterieinfeksjon på en hjerteklaff, samt

en tilsvarende infeksjon i urinveiene som utløste nyresvikt. Aas startet karrieren som politiinspektør i Oslo som en redusert mann etter en større hjerteoperasjon. En svært uvant setting for en godt trent styrkeløfter.

Tre måneder etter tiltredelsen var han endelig på plass i den nye jobben. Einar Aas innrømmer at det var ekstra tungt i starten. Å oppleve sykdom etter 50 friske år var en viktig erfaring å ha med seg i bagasjen. At han måtte ta det med ro i starten, brukte han til sin fordel.

– I en innkjøringsfase i ny jobb er det uansett viktig å lytte og lære. Det første sommerhalvåret gikk jeg rundt og observerte og lyttet. Jeg hadde mange matnyttige telefonsamtaler med forgjengeren min, Iver Stensrud, som på det tidspunktet tjenestegjorde i Pakistan. Seksjonen hadde en del å meddele. Mye av det er tatt tak i, og når ønskene kommer nedenifra, blir gjerne prosessen enklere, sier Aas.

Det er en stor avdeling han bestyrer, med borti 300 ansatte. Seks avsnitt pluss Stopp-gruppa.

Tempoet, kompleksiteten og den store målestokken er tre beskrivende stikkord for org.krim. Vil du være sjef for denne avdelingen, og kunne ivareta både budsjett- og resultatansvar, må du selv holde handa på roret, mener org.krimsjefen selv. De daglige prioritingsmøtene er han nøye med å få med seg. – Hele tiden renner det inn med nye saker, og vi må prioritere stramt. Det er mitt ansvar å prioritere riktig. Det er samtidig viktig for meg å presisere at jeg har veldig mange svært dyktige ansatte her. Alle avsnittene er selvgående, skryter han.

Fungerte som stabssjef da bomben smalt

En rolig kar som står støtt i stormen. Slik beskrives Einar Aas av de som kjenner ham. Hans lave puls i pressede situasjoner er en egenskap som har vært uvurderlig for ham denne sommeren.

Den 22. juli var Einar Aas på post. Som fungerende stabssjef ved Oslo politidistrikt loset han norsk politi gjennom de første kaotiske og surrealistiske timene som inngikk i det som skulle bli en merkedag for norsk politi så vel som vårt lands historie.

Stabssjef Johan Fredriksen var på det tidspunktet på vei hjem fra ferie. Einar Aas fungerte for ham. Det ble hans lodd å ta roret i denne første uoversiktlige og lammende fasen.

– Da jeg kjørte innover til Oslo igjen etter å ha snudd i innkjørselen hjemme, hadde jeg litt av den samme følelsen jeg har kjent på så mange ganger før som operativ politimann: Du får et oppdrag. Du vet at det er alvorlig. Men du aner ikke helt hva det er. Men jeg skjønnte at det som hadde skjedd, var omfattende. Det hele opplevdes som helt uvirkelig, gjenspeiler Einar Aas.

I stabsrommet preges alle beslutninger av dilemmaer. Hendelsen var uten noen kjent foranledning, uten forvarsel. Og tre helt sentrale spørsmål står uten svar: Hvem, hva, hvorfor.

– En av våre hovedutfordringer var å få folk bort fra sentrum. Vi fryktet flere anslag, og ville hindre ansamlinger av mennesker hvor det kunne være lett å ramme mange. Det var ikke vanskelig å ta beslutningen om å få folk hjem dit de naturlig hørte hjemme. Dilemmaet vårt var hvorvidt de offentlige kommunikasjonsmidlene skulle gå eller ikke, sier Aas.

Han innrømmer at det var en krevende manøver å håndtere den operative krisen og samtidig hindre at det skulle oppstå en kommunikasjonskrise. Men der hadde pressesjef Unni Grøndal, P5 i staben, vært klar: Det var nødvendig å prioritere media høyt. Informasjonsbehovet var enormt. Og det var viktig å få ut flere budskap og framstå på en slik måte utad at det ikke ble utløst unødvendig panikk.

Kun andrefiolinist

For Einar Aas er det viktig å presisere at det er Johan Fredriksen som er stabssjef i Oslo. Aas er kun andrefiolinist. Fredriksen overtok i front så snart han var på plass. Den første tiden delte de to stabsjobben mellom seg, Fredriksen om dagen mens Aas fungerte om natten.

– En av nettene var jeg ute og gikk for å se med egne øyne på ødeleggelsene rundt regjeringskvartalet. Og jeg fikk se det overveldende blomsterhavet rundt domkirken. Applausen fra publikum rettet mot uniformert politi den første uka

En rolig kar som står støtt i storm, sies det om politiinspektør Einar Aas. – Jeg blir sjelden sint. Det å la seg provosere til hissighet er sjelden noen god strategi, mener han.

står i sterk kontrast til den ramsalte kritikken som er kommet etterpå, sier Aas.

Selv om det er belastende, er dette noe politiet som etat må tåle, mener han.

Vil prege seksjonen i lang tid

Seksjonen han er leder for, er – og vil i lang tid fremover – være tungt involvert i hendelsene den 22. juli.

– Det er et stort antall operative mannskaper i mange politidistrikt som har jobbet tett på denne katastrofen. Også i min seksjon er det flere som har vært tungt involvert. Krimteknikere på org.krim er vant til å håndtere oppgaver vi andre kvi-er oss for. Men denne hendelsen har en kombinasjon av svært sterke inntrykk sammen med et stort arbeidspress over lang tid. En av de tingene som har vært følsomt for mine mannskaper, er at gjer-ningsmannen assosierte seg med politiet. Dette har flere opplevd som ekstra belastende, forteller Aas.

Som resten av lederne i politiet, har heller ikke Einar Aas følt at han har hatt tilstrekkelig med ressurser i forhold til det store saksomfanget org.krim-seksjonen

Uformell leder: Einar Aas betegner seg selv som uhyttdelig og uformell. Men han kan være bestemt også. – Går jeg for noe, vil jeg ha det gjennomført sånn, avslører han.

har. Presset er blitt enda større etter å ha avsatt så mange som 20 personer til 22. juli-enheten. De fleste er hentet fra etterforskning. Det må prioriteres enda tøffere i lang tid fremover.

– Vi skulle hele tiden ønsket at vi hadde kapasitet til å gjøre mer. Dette er en slitasjeutfordring, påpeker Aas.

Org.krim har en aksje eller flere i de aller fleste ting som skjer på kriminalitetsfronten. Gjengkriminalitet, menneskehandel, prostitusjon, narkotika og mc-kriminalitet. De fleste valører er representert. Kriminalitet av en viss størrelse har svært ofte link til hovedstaden, og org.krim har nasjonalt bistandsansvar. Det samarbeides tett og ofte med andre politidistrikt.

God tone med mc-miljøene

Nylig var det stort fokus på Oslo politidistrikts «tilbakelente» holdning i forhold til et større Hells Angels-arrangement i hovedstaden. Mange reagerte på at politiet ikke nektet den kriminelt belastede mc-klubben å holde festen.

– Mc-kriminalitet skaper utfordringer i en rekke politidistrikt. Vi har ikke helt de samme utfordringene her. Vi opplever ikke mc-kriminalitet som et hovedproblem i Oslo, forklarer Aas.

Kriminaliteten som begås i mc-miljøet, følges selvsagt. Men å gå i klinsj med disse grupperingene bare fordi de holder til i distriktet, vil etter org.krim-lederens mening bidra til å styrke imaget deres, og det har han ikke lyst til.

Dialog er stikkordet. – Vi har valgt bevisst ikke å legge opp til en konfrontasjonslinje, det er en strategi Oslo politidistrikt forlot for flere år siden. Vi er i dialog med presidentskapet både i Hells Angels og Bandidos, på samme måte som vi prater med andre risikogrupper, sier han.

– Jeg har veldig tro på dialog. Den går som en rød tråd gjennom alt som har med forebyggende politiarbeid å gjøre.

Det er etablert noen helt klare trafikkregler vis a vis de kriminelle mc-miljøene. Når org.krim-mannskapene vil inn i aktuelle lokaler, slipper de inn.

Endte opp med andrevalget

Det var veterinær Einar Aas aller helst ønsket å bli da han var ung og skulle velge karrierevei. Han søkte Veterinærhøgskolen, men på den tiden var opptakskravene svært høye. Karakterene var ikke gode nok. Men han kom inn på Den landbrukstekniske linje på Ås, og han jobbet ett år som landbruksavløser i Ryfylket. Der lærte han praktisk arbeid. Det var store dyr, buskap, som var fascinasjonen, og det var distriktsveterinær han ville bli.

Så endte han i stedet opp med andrevalget, politiyrket, og er i dag svært fornøyd med det. To perioder har han vært i utenlandstjeneste, Kambodsja i '92, det ble to spennende perioder der, og Hebron i '94. Han hadde nok reist ut mer hadde det ikke vært for at han fikk jobb som politiavdelingssjef i Asker og Bærum i '98 med beskjed om å holde seg ved teltet.

– Jeg har lopper i blodet, og lokkes av tanken på å reise ut. Men tilstedeværelse er et viktig lederparameter, så jeg har holdt meg hjemme de siste årene, sier han.

– Dessuten har jeg en morsom jobb. Det må ha smittet, for jeg har en datter som også er politi. Hun jobber som etterforsker på Stover politistasjon, røper Aas.

Han har aldri vært spesielt ambisiøs. – Jeg har hatt det morsomt i hele karrieren. Jeg har kastet meg på der det har dukket opp muligheter, sier Aas.

– Ingen vil oppleve at jeg gror fast i noe. Jeg skal ikke bli så lenge et sted at jeg blir en belastning for noen, lover han. ■

I min åpningstale på YS-konferansen 2011 (18.-19.10) fremholdt jeg bl.a. følgende:

Den økonomiske situasjonen for Europa og USA er nå svært alvorlig. Vanskelighetene er dype og omfattende og vil vare i lang tid fremover. Selv om norsk økonomi har klart seg bra gjennom både finanskrisen høsten 2008 og den økonomiske krisen høsten 2011, vil problemene høyst sannsynlig smitte over til oss.

Arbeidsledigheten er svært høy i land vi handler med. Det betyr at etterspørselen vil falle, også den som retter seg mot norske bedrifter. Derfor må vi forberede oss på økonomiske vanskeligheter og at arbeidsledigheten kan øke. Den mest aktive måten å møte dette på nå, er å være forsiktige.

Dersom ledigheten i Norge skulle komme til å øke, må vi prøve å begrense ledigheten så mye som mulig. Bedrifter i konkurranseutsatt sektor er mest utsatt, men ledigheten vil også kunne spre seg til andre virksomheter, som for eksempel tjenesteytende næringer og bygg og anlegg.

Vi har – heldigvis – og til forskjell fra for gjeldede land i Eurosonen, flere virkemidler vi kan bruke når en økonomisk nedgang treffer Norge. Både regjeringen, stortinget, Norges bank og partene i arbeidslivet kan sette inn mottiltak som virker.

Vi – partene i arbeidslivet – sitter på et godt virkemiddel: moderate lønnsoppgjør. Vi kan også bruke frontfagsmodellen som beskyttelse i en tid som denne.

Ved å gjennomføre et moderat lønnsoppgjør til neste år, beskytter vi norsk verdiskaping og er solidariske med de som nå har størst risiko for å miste jobben.

Men; dersom vi på arbeidstakersiden viser moderasjon, forventer vi det enda sterkere fra lederne. Tidligere har noen ledere opptrådt svært umusikalsk og tatt ut store lønnsøkninger og bonuser, mens arbeidstakerne har tatt ansvar og vist moderasjon. Nå må også lederne vise ansvar.

Tore Eugen Kvalheim, YS-leder.

Kommunene står for betydelige deler av velferdstjenestene her i landet. Eldrebølgen fordrer lønns- og arbeidsforhold som kan dekke behovet for arbeidskraft i eldreomsorgen.

YS er fornøyd med at regjeringen prioriterer omsorg for eldre og et godt helse-tilbud, men vi innser at utfordringene er store og at det må satses på dette området i mange år fremover.

Dersom investeringene i eldreomsorgen blir for lave, vil de pleietrengende stå uten nødvendig omsorg. Nære slektninger vil da stå overfor følgende valg: Redusere tiden med lønnsarbeid for å kunne

utføre omsorgen selv, eller la den gamle være uten nødvendig omsorg, med den risikoen som da følger.

Dette er ingen god situasjon – verken på det personlige eller samfunnsmessige plan. Hvis ikke noe blir gjort, vil eldrebølgen kunne senke produktiviteten i norsk økonomi. Det betyr igjen at velferden reduseres. Vi blir rett og slett fattigere dersom vi ikke investerer tilstrekkelig i eldreomsorgen.

Statsminister Jens Stoltenberg har uttalt følgende om IA-arbeidet:

«– Vi vil ha et arbeidsliv med plass for

alle og et arbeidsmiljø som tar vare på den enkelte.»

Dette er et standpunkt jeg deler med statsministeren. Og det er nettopp dette YS kjemper for.

Gjennom et sterkt engasjement innenfor IA-avtalens rammer bør vi kunne lykkes i nå målene i samarbeid med de øvrige partene i arbeidslivet.

Sykefraværet har nå flatet noe ut, men vi har dessverre ikke hatt den markante nedgangen vi så i 2010.

Jeg har tidligere tatt til orde for at det er nødvendig med en forsterket innsats, ikke minst gjennom tidlig oppfølging. Med det opplæringsverktøyet partene nå har utarbeidet, har jeg tro på en ny giv i arbeidet med å redusere sykefraværet.

Opplæringsfilmene, som for øvrig hadde stor premiere på Colosseum kino her i Oslo i slutten av september, gir både arbeidsgivere, tillitsvalgte og arbeidstakere gode muligheter til å ta riktige grep.

Arbeidsplassen er en av de viktigste arenaene i livet og det er grundig dokumentert at arbeid i seg selv er helsefremmende. Da må også arbeidslivet være innrettet på en slik måte at alle kan delta.

Skal vi lykkes med IA-avtalen må vi være mer opptatt av det forebyggende HMS-arbeidet. Her har arbeidsgiver det overordnede ansvaret, men også vi som er tillitsvalgte må medvirke.

På 80- og 90-tallet var norsk arbeidsliv svært opptatt av det psykososiale arbeidsmiljøet. Kanskje vi igjen bør drive forebyggende arbeid på denne måten? Kanskje det kan skape forståelse for at ikke alle kan yte ett hundre prosent hele tiden? Det er mulig dette også kan bidra til å øke sysselsettingen av personer med redusert funksjonsevne og få folk til å stå lenger i arbeid.

YS er til dels fornøyd med innholdet i regjeringens jobbstrategi, som ble lagt frem i forbindelse med statsbudsjettet, men jeg mener den monner for lite.

YS er ikke enig i kravet om at arbeidsgiver må dokumentere utgifter som kan oppstå hvis man ansetter personer med nedsatt funksjonsevne. NAV Arbeidslivssenter bør ha ansvaret for å vurdere og følge opp behovet for tilretteleggings-tilskudd.

Den siste uken har det vært rettet stor oppmerksomhet mot helgearbeid i helse-sektoren. I begynnelsen av uken braket LO og Fagforbundet sammen med Sykepleierforbundet. Mens Fagforbundet mener helseansatte må kunne arbeide oftere enn hver tredje helg, svarer Sykepleierforbundet et klart nei. Lørdag hadde Deltas leder Gunn Olander et innlegg i Dagens Næringsliv, hvor hun nyanserer bildet samtidig som hun slår fast at arbeid hver tredje helg er hovedmodellen.

YS Kommune har gjennom flere tariffoppgjør fremmet krav som skal motvirke uønsket deltid i kommunesektoren, herunder krav om høyere lørdags- og søndagstillegg for helgearbeid ut over hver tredje helg.

Dette innebærer at også YS Kommune har akseptert at det kan være aktuelt å arbeide mer enn hver tredje helg gjennom et arbeidsår - men slik at dette ikke strider mot vernehensyn og gjøres på frivillig basis.

Mange kommunalt ansatte i deltidsstillinger vil nok velge å si ja til høyere stillingsbrøk og dermed jobbe to til fem helger mer i løpet av året - få dette lagt inn i en forutsigbar arbeidsplan - og på den måten sikre seg en fast og høyere inntekt fremfor å måtte ta ekstravakter mer eller mindre på sparket når disse måtte dukke opp.

På denne måten viser YS at vi er beredt til å finne praktiske løsninger på arbeidstidsproblematikk, som både bidrar til å løse arbeidsgiversidens behov for folk på jobb og sikrer forutsigbarheten for arbeidstakerne.

Pensjonsreformen går nå inn i sin siste fase. Hovedtrekkene er på plass og har trådt i kraft. Vi har sett noen uventede virkninger av reformen: Langt flere enn ventet tar ut pensjon fra folketrygden fra de er 62 år. Det påfører folketrygden store utgifter på kort sikt. Hvis denne gruppen samtidig slutter å jobbe, har vi et stort problem. Mye tyder derimot på at de fleste fortsetter i arbeid samtidig som de tar ut pensjon.

Fortsatt gjenstår det å få på plass en ny uførestønad. Forslag til ny ordning ble lagt frem for Stortinget like før sommeren. Det er foreslått at uføre skal ha rett

til 66 prosent av inntekt opp til 6G i stønad, og at de skal beholde denne til de fyller 67 år. Deretter skal de over på alderspensjon og beregninger viser at denne vil kunne bli høyere enn for yrkesaktive som velger å ta ut pensjon ved fylte 62 år. YS støtter hovedlinjene i den nye uførestønaden, men mener at alderspensjonen som er foreslått for uføre er for gunstig i forhold til de yrkesaktive.

Selvølgelig stiller YS seg bak de som er uføre, men vi må ha en ordning som støtter arbeidslinja og som er robust over tid.

For privat sektor jobber Banklovkommissjonen med å tilpasse private tjenestepensjoner til ny folketrygd.

Arbeidet er blitt forsinket fordi kommisjonen er bedt om å foreslå tiltak for å lette pensjonsleverandørenes situasjon når nye EU-regler kommer. Hvis ingenting blir gjort, er det fare for at pensjonsleverandørene ikke kan drive videre innenfor lovens rammer når de nye reglene er vedtatt.

Gjennom vår deltakelse i Banklovkommissjonen er vi opptatt av å finne gode løsninger, samtidig som vi sikrer arbeidstakernes rettigheter

YS er også opptatt av å få fortløpende arbeid med å tilpasse ytelsesordningene til ny folketrygd og med å etablere hybride tjenestepensjoner. Vi vil ha en lovgivning som tillater at ytelsesordninger videreføres.

Regjeringen, stortinget og partene i arbeidslivet står samlet om arbeidslinja. Alle reformer utformes med tanke på å stimulere folk til å stå lengst mulig i jobb og dermed sikre det økonomiske fundamentet for velferdsstaten.

I sommer tapte YS og Finansforbundet den såkalte Gjensidige-saken i Høyesterett. Karin Haare Johansen ønsket å stå i jobb etter fylte 67 år, men en bedriftsintern aldersgrense viste seg å være tilstrekkelig grunnlag for å kreve at hun måtte fratrukke seg ved fylte 67 år.

Høyesteretts avgjørelse er stikk i strid med alle politiske ønsker og ambisjoner. YS har derfor tatt saken opp med statsministeren. De politiske ambisjonene er at folk skal jobbe lenge. Derfor krever YS nå at lovverket endres. Skjer ikke det, vil pensjonsreformen til Jens smuldre opp. ■

Nordisk Juristmøte i Stockholm – august 2011:

Moderne kriminalitet – tradisjonell rettergang

Riksadvokat Tor-Aksel Busch

Sammenfatning

Dramatiske endringer i den tradisjonelle måten å bekjempe kriminalitet på vil etter all sannsynlighet utfordre det alminnelige publikums tillit til rettshåndhevende myndigheter; en tillit vi er helt avhengig av.

Ved straffesaksbehandlingen må grunnleggende interesser balanseres, viktige hensyn trekker i ulike retninger. For vidtgående kontrollregimer vil før eller siden utfordre det alminnelige publikums tillit til kontrollørene og det system de representerer.

Kriminalitetsbekjempelse må ta utgangspunkt i både proaktive og reaktive strategier, hvor også den sistnevnte innsats planlegges og målstyres. Tilstrekkelig etterforskningskapasitet og god etterforskningsledelse, er nødvendig for å oppfylle strategiene.

Av strafferettslige endringsforslag rettes oppmerksomhet mot kriminalisering av forberedelseshandlinger og utvidelse av området for medvirkning.

Hva gjelder straffeprosessuelle tiltak drøftes bedre og mer presis utforming av tiltaksbeslutninger og langt sterkere beskyttelse av politiets kilder og informanter. I tillegg anføres at en mer effektiv domstolsbehandling er nødvendig, herunder bedre og mer aktiv dommerstyring.

I artikkelen understrekes at de grunnleggende verdier, utviklet over tid, bør ligge fast og at den beste strafferettspleie er politisk uavhengig. Gode rammevilkår for politiet og påtalemyndigheten vil verne om en liberal rettsstat.

I. Innledning

Mitt lodd ved det 39. nordiske juristmøte her i vakre Stockholm er å fremføre noen tanker om hvorvidt tradisjonell rettergang er egnet til å bekjempe moderne kriminalitet. Det er praktikerens synspunkter som nå kommer til orde, mer enn 30 års tjeneste i norsk påtalemyndighet er bakgrunnen for mine små refleksjoner. Hovedsynspunktet kan sammenfattes slik: Dramatiske endringer i vår måte å bekjempe kriminalitet på vil etter all sannsynlighet utfordre det alminnelige publikums tillit til rettshåndhevende myndigheter; en tillit vi er helt avhengig av.

Under den tradisjonelle rettergang innbefatter jeg politiets etterforskning, naturlig nok, også som en nødvendig forutsetning for senere rettsprosesser. Det er i første rekke forholdene i Norge jeg har i tankene, men bl.a. deltagelse ved nordiske riksadvokatmøter tilbake til 1988 har gitt meg grunn til å tro at forholdene i våre naboland ikke er forskjellig i vesentlig grad ved vurderinger av disse spørsmål.

II. Avgjørende forutsetninger ved straffesaksbehandlingen

Tese 1: Grunnleggende interesser må balanseres

For politiet og påtalemyndighetener det normalsituasjonen i vårt arbeid at grunnleggende interesser må balanseres. Ved bekjempelse av all alvorlig kriminalitet er det et gjennomgående trekk at viktige hensyn trekker i ulike retninger. Mistenkte kontra offer kan være stikkord, tilsvarende gjelder for spenningsfeltet effektivitet og rettssikkerhet. Det er ingen tvil om at man med enkle grep kan gjøre repressive tiltak langt mer effektive, men til hvilken pris? Problemstillingen

Riksadvokat Tor-Aksel Busch.

gen kan omformuleres: rettssikkerhet koster. Undersøkelser viser ikke sjelden at enkeltpersoner i mindre grad vekt personvern; trygghet gis vesentlig høyere score. Svarene synes å være preget av at jeg/vi ikke har noe å skjule, bare kikk oss i kortene. Gir det økt trygghet, aksepteres omkostningene uten videre. Endog følelsen av bedret sikkerhet synes tilstrekkelig. For beslutningstakere kan slike holdninger være forførende og skygge for de prinsipielle spørsmål. Det må dog tilføyes at debatten i Norge om innføring av regler som tilfredsstillende EUs datalagringsdirektiv, har medført til dels støvende meningsyttringer i det offentlige rom.

Vidtgående kontrollregimer vil før eller siden utfordre det alminnelige publikums tillit til kontrollørene og det system de representerer. Ransaker av enkeltpersoner vil selvsagt oppleves som et inngripende tiltak, hvilket det utvilsomt er. Skjer det i tillegg hyppig og på et dårlig grunnlag, vil tilliten til politi og påtale-

myndighet reduseres. Er det våre elektroniske spor som systematiseres og kontrolleres, vil utvilsomt færre oppleve det som et inngrep enn ved gjennomførte personransaker. Men også her vil omfanget utfordre kontrollørens legitimitet. Etter mitt syn bør man holde fast ved det system som i dag er etablert; inngrep krever et visst mistankegrunnlag, og arten av inngrep vil variere etter sakens alvor.

En god rettsstat må balansere verdier og kryssende hensyn. Med andre ord vil vi ved å vurdere dette aspektet kunne si noe om rettsstatens kvalitet. Avveiningene må nødvendigvis ta utgangspunkt i den konkrete trussel kriminaliteten utgjør, basert på en forstandig og nøktern vurdering av den til enhver tid tilgjengelige informasjon. Det er viktig å huske at personell innenfor strafferettsapparatet har trening i slike avveininger, og vi møter den på en rekke områder, for eksempel ved avdekking av sedelighetsforbrytelser mot barn, bekjempelse av organisert kriminalitet og terror. Den erfaring vi her besitter, legger et særskilt ansvar på påtalemyndigheten i Norden, også i lovgivningssammenheng.

Er det konflikt mellom kriminalitetsbekjempelse og vern av grunnleggende menneskerettigheter? Spørsmålet går lenger enn å konstatere konflikt eller ikke. Myndigheter som skal avdekke moderne kriminalitet, er avhengig av nødvendig og grunnleggende tillit i befolkningen. Tillit forutsetter informasjon, både om den vurdering av truslene som gjøres, og om de tiltak som iverksettes. Begge aspekter er utfordrende. Trusselvurderinger foretas ikke sjelden med utgangspunkt i sensitiv informasjon, for eksempel kilder. En for detaljert beskrivelse vil også kunne være ødeleggende for iverksettelsen av adekvate mottiltak. Metoder som benyttes, kan ikke gis for presis omtale uten at de man ønsker å avdekke, får nyttig informasjon og således kan bli i stand til å fortsette sin virksomhet uhindret. For vide fullmakter til politiet og påtalemyndighet vil før eller siden utfordre tilliten. Uvilkårlig benyttes inngrepshjemlene; det er også derfor de er gitt. Tillitsperspektivet blir sentralt, i hvert fall over tid. Enhver organisasjon som anvender makt, er avhengig

av tillit og legitimitet. Funksjonen kan ganske enkelt ikke utøves i et demokrati uten at slike forutsetninger er tilfredsstillende dekket og iaktatt. I kriminalitetsbekjempelsen forsterkes aspektet av et annet moment: tilgangen til informasjon. Effektiv håndhevelse forutsetter god og adekvat informasjon. Opplysninger vil – i hvert fall i det lange løp – bli gitt kun til etater og organisasjoner som har den nødvendige tillit. Et miljø som urettmessig, etter egen vurdering, stadig utsettes for undersøkelser og kontroll basert på vidtgående inngrepshjemler, vil åpenbart ikke gi informasjon til personell de kontrolleres av. Når det gjelder etater man har tillit til, vil dette oppleves annerledes. En kriminalitetsbekjempende organisasjon som forvalter og ivaretar grunnleggende menneskerettigheter, vil lettere få informasjon den er helt avhengig av.

Etter mitt syn bør det konstateres uten forbehold at det ikke er konflikt mellom vårt arbeid og vern av grunnleggende menneskerettigheter. Bedre straffesaksbehandling forutsetter ikke færre menneskerettigheter, tvert imot. Ivaretas de grunnleggende rettigheter, økes muligheten for en bedre og mer effektiv bekjempelse. Parallellen til allmennprevensjon ved straffereaksjoner er besnærende: Har ikke systemet tillit, vil den allmennpreventive effekt reduseres eller endog bli borte, med forbehold for den del som baseres kun på frykt.

Ingen vil formentlig protestere på at domstolskontroll er av avgjørende betydning i en rettsstat. Men det er ikke tilstrekkelig å etablere slike ordninger; det avgjørende vil være domstolens mulighet for realitetskontroll. Inngrepshjemler må lages og utformes slik at domstolsprøvnningen blir effektiv og reell.

Et grunnleggende trekk ved en rettsstat er likhet for loven, ikke minst innenfor strafferettspleien. Særregler og særordninger må unngås, hvilket sjelden påkaller diskusjon. Men en side av det samme prinsipp – som ofte forties – er at generelle regler og allmenne ordninger kan gi inntrykk av å være noe annet om de i praksis er myntet bare på én gruppe mennesker. Uansett vil slike regler bli

oppfattet som særregler av den gruppe som konstaterer at de bare brukes mot dem. Etter min oppfatning er det viktig at man ikke gir metodemessige fullmakter som kun er tilpasset én bestemt form for kriminalitet. Metodene bør være universelle, slik at de kan anvendes ved flere typer straffbare forhold som likestilles i alvor.

Jurister har et særlig ansvar for å forsvare rettsstaten og dens grunnleggende prinsipper. En sterk forpliktelse hviler som nevnt på den etat jeg leder, et ansvar jeg kan forsikre om at vi tar meget alvorlig. Det ligger i sakens natur at der hvor påtalemyndigheten advarer mot kriminalisering eller nye inngripende metoder, får dette en særlig effekt. I praksis blir det tilnærmet umulig for en justisminister å fremme lovforslag dersom påtalemyndigheten mener de går for langt. Denne funksjon, som vi gjerne vil ha, forutsetter at vi er i stand til å utføre våre primær oppgaver på en slik måte at etaten har tillit hos det alminnelige publikum. Forsvarlige rammebetingelser er nødvendige. En av de store utfordringer vi i dag har i møtet med alle former for alvorlig kriminalitet, er muligheten til effektivt og godt å beskytte informanter mot at opplysninger som ikke skal benyttes ved avgjørelse av skyld- eller straffespørsmålet kommer på avveie, jf. nedenfor.

III. Hovedstrategier ved bekjempelse av kriminalitet

Tese 2: Bekjempelse av kriminalitet fordrer hovedstrategier som bør ligge fast over tid

I vårt land synes det for tiden å være bred enighet om to hovedstrategier ved kriminalitetsbekjempelsen: for det første tiltak som settes inn med sikte på å forhindre at det begås straffbare handlinger (forebyggende eller proaktive tiltak) og for det andre oppklaring og irrettføring av begått kriminalitet (reaktive tiltak).

Vektingen av de to strategier skal fastlegges lokalt og vil skifte over tid, basert på den faktiske situasjon i politidistriktene. Etterretningsinformasjon og analyse dan-

ner bakgrunnen for politiledelsens vurderinger, politiets innsats skal og må være kunnskapsbasert.

Etter mitt syn skjedde det i siste halvdel av syttiårene og åttiårene i forrige årtusen en forskyvning av politiets innsats og oppmerksomhet i favør av proaktiv virksomhet, til tross for en meget negativ kriminalitetsutvikling på en lang rekke områder i samme tid. Det er i dag vanskelig å forstå at slike endringer kunne skje uten at det påkalte noen særlig form for verken offentlig eller faglig debatt. I nittiårene ble det igjen større oppmerksomhet om reaktive tiltak, uten at det gikk utover den tradisjonelle forebyggende virksomheten. Dette var både nødvendig og bra. I tilknytning til en Stortingsmelding om bekjempelse av kriminalitet (St. mld. nr. 23 (1991–92)) uttalte for eksempel Justiskomiteen i Det norske storting i 1992 «at forebyggende arbeid ikke kan erstatte etterfølgende tiltak. Oppklaring, påtale og straff er grunnpilarer i samfunnets kamp mot kriminalitet.» (Inst. S nr. 192 (1991–92)).

Etter min oppfatning vil det være et alvorlig feilgrep om denne hovedstrategi forlattes, og jeg tror ikke at så vil skje. Naturlig nok er det den reaktive innsats jeg konsentrerer meg om i det følgende.

I Norge er ansvarsforholdene ved politiets virksomhet delt, hvilket ble innført allerede gjennom vår første straffeprosesslov av 1887. Det overordnede ansvar for administrative, økonomiske og såkalte polisære spørsmål tilligger Justisdepartementet med Politidirektoratet som det utøvende organ, jf. politiloven kap. I og III. Straffesaksbehandlingen ønsket lovgiverne at skulle være unntatt fra politisk styring, og ansvaret for denne; dvs. etterforskning, påtale og irettesetting av enkeltsaker tilligger riksadvokaten. Tilsvarende gjelder generelle regler om prioritering og gjennomføringen av etterforskningen i straffesaker, se påtaleinstruksen § 7-5, tredje ledd. Men riksadvokaten ble ikke gitt en dommers uavhengighet. Av straffeprosessloven § 56 annet ledd fremgår:

«Riksadvokaten har den overordnede ledelse av påtalemyndigheten. Bare

Det viktigste noen kan arve, er en mulighet.

Mange vet ikke at de kan bidra til at Pablo og andre barn får mulighet til utdanning og et bedre liv. Husk å opplyse om testamentariske gaver til mennesker som ønsker å tilgodese en hjertesak i sitt testamente.

**Kontakt oss for mer informasjon
på telefon 22 99 09 00.**

Redd Barna

www.reddbarna.no

Kongen i statsråd (dvs. Regjeringen – min tilføyelse) kan utferdige alminnelige regler og gi bindende pålegg om utføringen av hans verv.»

Til tross for det som gjerne kalles et tosporet system med ulike ansvarsforhold og foresatte, var det liten oppmerksomhet om å klarlegge selve etterforsningsbegrepet i juridisk teori. Først ved tidligere riksadvokat Georg Fr. Rieber-Mohns artikkel i *Nytt fra Strafferetten* nr. 2 1996 (side 19–47) om «Etterforskning og påtalemyndighet» ble søkt klarlagt hva av politiets virksomhet som falt innenfor den tradisjonelle straffesaksbehandling. I 1999 utgav vi ved Riksadvokatembetet et rundskriv om etterforskning (riksadvokatens rundskriv nr. 3/1999) og avgrensingen av etterforsningsbegrepet som her er lagt til grunn, har senere fått Stortingets tilslutning (jf. Ot.prp. nr. 60 (2004–2005)) kap. 4 og 5 og Inst. O nr. 113 (2004–2005) kap. 4 og 5).

I dag bør det med andre ord ikke være usikkerhet i Norge knyttet til spørsmålet om politiets innsats er av reaktiv karakter. (Nærmere om påtalerollen og dens utvikling og ansvar fremgår i en artikkel av førstestatsadvokat ved Riksadvokatembetet Runar Torgersen, ph.d., i *Lov og Rett* bind 1 og 2, 2011, side 42–62).

IV. Hvilke krav skal stilles til politi og påtalemyndighetens reaktive arbeid?

Tese 3: Også den reaktive innsats må planlegges og målstyres

I forbausende liten grad har teoretiske framstillinger beskjefteget seg med hvilke krav det bør stilles til politi og påtalemyndighet ved ovennevnte form for kriminalitetsbekjempelse. I sentrale styringsdokumenter er hovedformålet for påtalemyndigheten i Norge angitt slik:

Arbeidet skal bidra til redusert kriminalitet. (Se f.eks. Prop. 1 S (2010–2011)).

I vårt land har Riksadvokatembetet over noen år operert med følgende mål for politiet og påtalemyndighetens straffesaksbehandling: 1) Høy kvalitet 2) Høy oppklaringsprosent 3) Kort saksbehandlingstid og 4) Adekvat reaksjon.

Kravet om *kvalitet* er ufravikelig og gjelder på alle nivåer/områder. Man kan ganske enkelt ikke være en del av samfunnets strafferettsapparat uten å være seg bevisst – og iakttatt – det kvalitetskrav som må tilhøre slik virksomhet. Kravet relaterer seg både til grunnforutsetninger, holdninger, gjennomføring og vurderinger ved det daglige arbeidet. Ved Riksadvokatembetet har vi gitt uttrykk for «at taper man kvalitet, taper man alt». Ensidig fokus på resultater som umiddelbart kan måles og tallfestes er for snevert. Høy andel oppklarte saker, kort saksbehandlingstid og adekvate reaksjoner vil bidra til høy kvalitet. Forenklet kan man si at hovedelementene i kvalitetskravet er innholdsmessig (hva) rettsikkerhet (hvordan) og effektiv ressursutnyttelse (plan). Avgjørelser skal være riktige. Loven og overordnede krav må iakttas og tilfredsstillende. Prosesser skal være tillitvekkende. Etter vår oppfatning bør det norske system med nivå 1 i påtalemyndigheten integrert i politiet gi gode forutsetninger for oppfyllelse av kvalitetskrav i et vidt spekter.

Oppklaringsprosenten for forbrytelser følger vi tett over tid, og Stortinget operer nå med et gjennomsnittlig krav på landsbasis (38 %). Fortsatt er det for store og uforklarlige forskjeller i straffesaksbehandlingen mellom politidistrikter i Norge, og oppklaringsprosenten for vinning er for lav. I Norge sank antall anmeldte vinningsforbrytelser med 20 % i tiden 1999 – 2009 og med ytterligere 5,9 % fra 2009 til i fjor. I 1999 ble det anmeldt 47,5 vinningsforbrytelser pr. 1000 innbyggere, mens tallene 10 år senere var 35,5 pr. 1000. Dette gledelige faktum burde innenfor denne sakskategori alene gjøre det mulig å høyne oppklaringsprosenten vesentlig. (Pr. 1. mars i år ligger oppklaringsprosenten på landsbasis betydelig over målet på 38).

Så vidt jeg forstår er beregningsmåtene for oppklaringsprosent nokså forskjellige i de nordiske land, og jeg nøyer meg med å påpeke at målrettet innsats mot aktive kriminelle, herunder god etterretningsinformasjon er stikkord for å bedre resultatene.

Saksbehandlingstiden for forbrytelser, regnet fra anmeldelse til påtaleavgjørelser i politiet, har vist en god utvikling. Fram mot år 2000 var den gjennomsnittlige behandlingstid i Norge ca. 200 dager, hvoretter det ble rettet særskilt oppmerksomhet mot nødvendigheten av å redusere denne tiden uten at oppklaringsprosenten sank og kvaliteten ble svekket. Rask saksbehandlingstid letter oppklaring og gir riktige reaksjoner, og står ikke i motstrid til andre mål. Det er «liggetiden», dvs. den tid da intet gjøres, som må reduseres. I tillegg er det en avgjørende forutsetning at restansene er under kontroll, dvs. på et akseptabelt nivå, for at behandlingen skal bli effektiv. I Norge er man på god veg mot en halvering av politiets saksbehandlingstid, og definitivt uten negative sidevirkninger. Det er også gledelig.

I saker med gjerningsperson som var under 18 år på handlingstiden, skal spørsmålet om tiltale avgjøres innen seks uker (42 dager) etter at vedkommende er å anse som mistenkt i saken, med mindre hensynet til etterforskningen eller andre særlige grunner gjør dette umulig. (Denne fristen er lovbestemt og følger av vår straffeprosesslov). Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for slike saker var i 2010 på 31 dager, og hele 26 av landets 27 politidistrikter var innenfor frist.

Adekvat reaksjon betyr i enkelte sammenhenger nødvendigvis at påtalemyndigheten skal arbeide målrettet for et endret og skjerpet straffenivå. Slike pålegg ble over tid gitt fra riksadvokaten i forbindelse med drap, uprovosert vold, voldtekt, sedelighetsforbrytelser mot barn og gjentatt vinningskriminalitet. Stortinget gav på ulike måter sin tilslutning til påtalemyndighetens synspunkter om endrede nivåer, men det var først etter lovvedtak, jf. lov 25. juni 2010 nr. 46, jf. også straffeloven av 2005 (ikke i kraft), Norges Høyesterett la avgjørende vekt på nasjo-

nalforsamlingens forutsetninger. Straffeskjerpelsene var et klokt trekk. Undersøkelser viser riktignok at folk flest i dag undervurderer domstolenes utmåling av straff, og at når de selv skal fastsette reaksjoner blir disse ganske like det norske nivået eller noe under, samtidig som de i generelle ordelag gir uttrykk for at straffene bør skjerpes.

Like fullt er det min påstand at straffeskjerpelsene var nødvendige, bl.a. i et rettferdighets- og tillitsperspektiv. Under forutsetning av at domstolene følger opp, tror jeg at debatten om straffenivået i Norge i stor grad vil forstumme i neste 10-års periode, og påtalemyndighetens ledelse vil kunne gi uttrykk for at straffene gjennomgående er tilstrekkelig strenge. Det bør ikke være uviktig i den kriminalpolitiske debatt. I forbindelse med vårt hundreårsjubileum for den norske straffeloven av 1902 uttalte professor Nils Christie flg. i en epilog (Tidsskrift for Strafferett, nr. 4 for 2002): «Å lindre er en høyere verdi enn å pine. Den tilskitede pinepåførelse må anvendes med den største varsomhet om vi ønsker å ta vare på grunnverdiene våre.» I 1994 gav professor Johs. Andenæs ut en liten bok med tittelen «Straffen som problem». Her maner Andenæs til forsiktighet og ettertanke, straffen skal være rettferdig og human. En generell målsetting må være å holde anvendelsen av straff på et så lavt nivå som mulig, forenlig med rimelig grad av lovlighet. Den som vil kalkulere med virkningen av høyere straffer, må regne med den økonomiske lov om avtagende utbytte. Når straffen har nådd et visst nivå, vil en ytterligere økning i beste fall ha rent marginal betydning. Det er lett å slutte seg til disse to, sanne humanister. Professor Christie er neppe enig med meg når jeg hevder at de straffeskjerpelsene som er beskrevet ovenfor, ikke går på akkord med grunnleggende verdier. Men det må bli en særdeles negativ kriminalitetsutvikling før riksadvokaten igjen gjør seg til talsperson for at strengere straffer på enkelte områder er nødvendig.

Artikkelen fortsetter i neste nummer

Artikkelen blir også trykket i: Tidsskrift for strafferett nr. 4/2011